

Таємнича історія Біллі Міллігана

Цього ранку він прокинувся від того, що лягаві вдерлися в будинок і звинуватили у зґвалтуванні трьох жінок. Але він упевнений, що не робив цього! Принаймні не пам'ятає. Але чому? Можливо, якась із двадцяти трьох особистостей, що мешкали у його свідомості, замовчувала цей факт? Психіатри ще не стикалися з такою хворобою. Чи скоїв Мілліган усі ці злочини, чи він талановитий актор, який пошив усю Америку в дурні?

Таємнича історія заснована на реальних подіях. Деніел Кіз особисто спілкувався з Біллі, а також з усіма, хто був причетний до цієї справи.

СВІТОВИЙ БЕСТСЕЛЕР

ДЕНІЕЛ КІЗ

ТАЄМНИЧА ІСТОРІЯ

Б • І • Л • Л • І

МІЛЛІГАНА

ДЕНІЕЛ КІЗ

ТАЄМНИЧА ІСТОРІЯ

Б·І·Л·Л·І

МІЛЛІГАНА

● ● ● ● ● РОМАН ● ● ● ● ●

ХАРКІВ **КЛУБ**
2016 **СІМЕЙНОГО**
ДОЗВІЛЯ

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2016

ISBN 978-617-12-1595-5 (epub)

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Перекладено за виданням: Keyes D. The Minds of Billy Milligan : A
Novel / Daniel Keyes. — New York : Bantam Books, 2013. — 440 p.

Переклад з англійської Олени Стусенко

Дизайнер обкладинки Оксана Волковська

Електронна версія створена за виданням:

Кіз Д.

К38 Таємнича історія Біллі Міллігана : роман / Деніел Кіз ; пер. з англ.
О. Стусенко. — Харків : Книжковий Клуб «Клуб Сімейного
Дозвілля», 2016. — 512 с.

ISBN 978-617-12-0857-5 (укр.)

ISBN 978-0-553-26381-7 (англ.)

Дивна історія трапилася в типовому американському містечку. Молодий чоловік на ім'я Біллі Мілліган звинувачується у злочинах, яких не коїв чи просто не пам'ятає цього. З'ясувалося, що у свідомості Біллі мешкає двадцять чотири особистості, які по черзі контролюють його розум. Та чи стане цей факт виправдальним для трьох згвалтувань, на які відважилась одна з особистостей хлопця?

821.111(73)

© Daniel Keyes and William S Milligan, 1981, 1982

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», видання українською мовою, 2016

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2016

ВНУТРІШНІ «Я» БІЛЛІ МІЛЛІГАНА

Головна десятка

Це ті особистості, про існування яких психіатри, юристи, правоохоронці та представники засобів масової інформації дізналися ще під час судового процесу.

1. Вільям Стенлі Мілліган (більш відомий як Біллі), 26 років. Так звана базова, або стрижнева особистість, яку згодом охрестили множинним Біллі, або ж Біллі-М. Не закінчив школу. Метр вісімдесят три на зріст. Вага — вісімдесят шість кілограмів. Блакитноокий шатен.
2. Артур, 22 роки. Англієць. Розважливий, ніколи не дає волі почуттям. Розмовляє з британським акцентом. Самотужки опанував фізику та хімію, а зараз штудіює медичну літературу. Вільно читає і пише арабською мовою. Затятий консерватор і прихильник капіталістичного ладу, але разом із тим — переконаний атеїст. Першим здогадався про існування інших особистостей. Верховодить рештою «сім'ї» у безпечних місцях і вирішує, чия черга контролювати свідомість Міллігана. Носить окуляри.
3. Рейджен Вадасковинич, 23 роки. Хранитель ненависті. Ім'я Рейджен утворене з двох англійських слів, «rage» і «again», котрі означають «лють», або «лютувати», і «знову». Югослав. Читає, пише і розмовляє сербохорватською мовою. Англійською говорить із сильним слов'янським акцентом. Добре знається на різних видах зброї та військового спорядження, а також володіє прийомами карате. Має богатырську силу завдяки здатності керувати рівнем адреналіну в крові. Комуніст і атеїст. Його завдання — захищати «сім'ю», а також дітей і жіноцтво в цілому. Перебирає на себе контроль над свідомістю Міллігана в небезпечних місцях. Мав справу зі злочинцями та наркоманами. Визнає, що час від часу порушував закон і вдавався до насильства. Вага — дев'яносто п'ять кілограмів. Має могутні руки, чорняве волосся і довгі звисаючі вуса. Робить замальовки, але тільки чорно-білі, тому що страждає на дальтонізм.

4. Аллен, 18 років. Шахрай. Вправно маніпулює людьми, тому зазвичай саме він контактує із зовнішнім світом. Агностик, чийм девізом є «Живемо один раз, отже, треба взяти від життя все». Вміє грати на ударних інструментах і пише портрети. Дуже добре ладнає з матір'ю Біллі. Такого ж зросту, як і Вільям, хоча важить менше (сімдесят п'ять кілограмів). Зачісує волосся на правий бік. Єдиний курець серед усіх особистостей, а також єдиний правша.
5. Томмі, 16 років. Майстер втечі. Його часто плутають із Алленом, однак на відміну від нього Томмі має відлюдькувату вдачу і зазвичай ставиться до людей вороже. Вміє грати на саксофоні, добре розуміється на електроніці та малює пейзажі. Має русяве волосся і ясно-карі очі.
6. Денні, 14 років. Завжди переляканий. Боїться людей, а надто чоловіків. Колись його примусили власноруч викопати собі могилу, після чого живцем засипали землею. Відтоді з-під його пензля виходять лише натюрморти. Має біляве волосся до плечей і блакитні очі. Невисокий на зріст і худорлявий.
7. Девід, 8 років. Хранитель болю, або ж емпат. Терпить увесь біль і страждання замість решти особистостей. Дуже чуйний і співчутливий, але не здатен тривалий час зосереджувати увагу на чомусь одному. Практично завжди спантеличений. Блакитноокий, має рудувато-брунатне волосся і дрібну статуру.
8. Крістін, 3 роки. Коли у школі Біллі відсилали в куток, саме вона щоразу терпляче вистоювала покарання. Тямуца маленька англійка. Вміє читати, а також писати друкованими літерами, проте страждає на дислексію. Любить малювати і розфарбовувати квіточки й метеликів. Має біляве волосся до плечей і блакитні очі.
9. Крістофер, 13 років. Брат Крістін. Розмовляє з британським акцентом. Слухняний, хоч і непосидючий. Грає на губній гармоніці. Волосся таке ж біляве, як у Крістін, але коротше.
10. Адалана, 19 років. Лесбійка. Сором'язлива, самотня і скута. Пише вірші. Саме вона готує їсти й порадиться по господарству. Має довге чорняве волосся і карі очі. У неї спостерігається ністагм — мимовільні швидкі рухи очних яблук. Через це її часто описують як дівчину, в якій «танцюють очі».

Небажані персони

Це особистості, яких Артур не допускав до контролю над свідомістю Міллігана, бо вони мали ті чи інші небажані риси. Вперше факт існування цих особистостей виявив лікар Девід Кол, уже після того як Мілліган прибув до Центру психічного здоров'я в Афінах.

11. Філіп, 20 років. Бандюган. Ньюйорківець із сильним бруклінським акцентом. Сипле брутальними слівцями. Саме згадки про якогось «Філа» змусили поліцію і журналістів припустити можливість існування інших особистостей, окрім уже відомих їм на той час десяти. Філіп має на совісті різноманітні дрібні злочини. Кучерявий шатен із карими очима і гачкуватим носом.
12. Кевін, 20 років. Махінатор. Дрібний злочинець. Спланував пограбування однієї з аптек мережі «Грей Драгстор». Любить писати. Зеленоокий блондин.
13. Волтер, 22 роки. Австралієць. Вважає себе мисливцем на велику дичину. Неперевершено орієнтується на місцевості, тому часто виступає у ролі «провідника». Глибоко ховає свої почуття. Ексцентричний. Носить вуса.
14. Ейпріл, 19 років. Стерво. Говорить із бостонським акцентом. Виношує численні, воістину диявольські плани помсти вітчимові Біллі. Решта особистостей вважають її навіженою. Добре вправляється з голкою і ниткою. Допмагає по господарству. Має чорняве волосся і карі очі.
15. Семюель, 18 років. «Вічний жид». Сповідує ортодоксальний іудаїзм. З усіх особистостей тільки він вірить у Бога. Скульптор і різьбяр. Кароокий. Має чорну кучеряву чуприну й носить бороду.
16. Марк, 16 років. Робоча конячка із цілковитою відсутністю власної волі. Діє, тільки отримавши від когось пряму вказівку. Виконує всі марудні обов'язки. Коли роботи немає, просто сидить, втупившись у стіну. За це його іноді називають «зомбі».
17. Стів, 21 рік. Імітатор, постійно вдає із себе когось іншого. Глузує з людей, пародіюючи їхню поведінку. Страшенно егоцентричний, тому, на відміну від інших внутрішніх «я» Міллігана, відмовляється

- визнавати у себе розлад множинної особистості. Через його дошкульні пародії решта «сім'ї» часто потрапляє в халепу.
18. Лі, 20 років. Жартівник, блазень, дотепник, фігляр. Його витівки кепсько закінчуються для решти особистостей, котрі в результаті потрапляють як не в бійку, то до в'язничного карцеру. Легковажно ставиться до життя і не замислюється про наслідки своїх дій. Кароокий шатен.
19. Джейсон, 13 років. Влаштує емоційні розрядки. Його бурхливі істерики та вибухи роздратування часто-густо призводять до покарань, але разом із тим дозволяють «випустити пару» і позбутися зайвого напруження. Також він стирає з пам'яті інших особистостей усі болісні спогади. Шатен. Має карі очі.
20. Роберт (або ж Боббі), 17 років. Мрійник. Безперестанку фантазує про пригоди і подорожі. Мріє змінити світ на краще, та при цьому не має ні амбіцій, ні будь-яких інтелектуальних захоплень.
21. Шон, 4 роки. Глухий. Має брак уваги і, ймовірно, є розумово відсталим. Любить видавати звуки, схожі на дзижчання, тому що йому подобається, як від цього вібрує у голові.
22. Мартін, 19 років. Сноб. Ньюйорківець. Ходить павичем. Полюбляє хизуватися й викаблучуватися. Хочє мати все і задарма. Білявий. Має сірі очі.
23. Тімоті (також відомий як Тіммі), 15 років. Працював у квітковій крамниці, поки з ним там не стався прикрий випадок: клієнт нетрадиційної орієнтації розпустив руки. Відтоді Тіммі замкнувся в собі.

Учитель

24. Учитель, 26 років. Цілісна особистість, утворена в результаті злиття двадцяти трьох альтер-его. Навчив інших особистостей усьому, що вони вміють. Має гострий розум і тонке почуття гумору. Чуйний. За його власними словами, він — «усі Біллі в одному». Про решту особистостей каже, що вони — створені ним андроїди. Учитель чудово пам'ятає майже все, що відбувалося з різними

особистостями, і саме його поява та готовність до співпраці
уможливили написання цієї книжки.

КНИГА 1

Буремні часи

РОЗДІЛ 1

(1)

У суботу, 22 жовтня 1977 року, Джон Клеберг, керівник департаменту поліції при Університеті штату Огайо, наказав узяти під посилену охорону медичний корпус університету і прилеглу місцевість. Озброєні офіцери поліції патрулювали студмістечко в автомобілях і пішки. На дахах будівель виставили вартових зі зброєю. Жінок попередили, аби ті не ходили поодиноці й не сідали в машини до незнайомців.

Ось уже вдруге за останні вісім днів невідомий зловмисник викрав із території студмістечка молоду жінку, погрожуючи їй пістолетом. Трапилося це між сьомою і восьмою ранку. Першою жертвою стала двадцятип'ятирічна студентка факультету оптометрії, другою — на рік молодша за неї медсестра. Обоє дівчат вивезли за місто, згвалтували і відібрали у них гроші (попередньо змусивши зняти готівку за чеками).

Фоторобот нападника опублікували в газетах, і стурбовані громадяни засипали поліцію сотнями дзвінків з іменами та описами, проте вся інформація виявилася хибною. У правоохоронців не було ані суттєвих зачіпок, ані підозрюваних. Атмосфера в університетській спільноті ставала дедалі напруженішою. Посилювався й тиск на Клеберга: різноманітні студентські організації і громадські об'єднання виступали з вимогами спіймати зловмисника, котрого місцева преса вже охрестила Університетським гвалтівником.

На чолі слідства Клеберг поставив молодого інспектора Еліота Боксербаума. Той був лібералом за переконаннями, як він сам любив повторювати. Вперше був залучений до поліцейської роботи ще під час навчання в Університеті штату Огайо, а саме в 1970 році, коли спалахнули такі люті студентські заворушення, що університет навіть мусили тимчасово закрити. Пізніше того ж року Боксербаум отримав диплом, і йому запропонували роботу в університетському департаменті поліції, за умови що він підстриже своє довге волосся і

зголить вуса. Чуприну він укоротив, але вуса категорично відмовився чіпати. Попри це його таки взяли на службу.

Боксербаум і Клеберг розглядали фотороботи і порівнювали свідчення двох жертв. Усе вказувало на те, що в обох випадках діяв той самий нападник: білий чоловік, американець, віком від двадцяти трьох до двадцяти семи років, вагою у вісімдесят-вісімдесят п'ять кілограмів, із каштановим чи рудувато-каштановим волоссям. Він навіть обидва рази був однаково вбраний — у брунатну спортивну куртку, джинси і білі кросівки.

Керрі Драер, перша жертва, пригадала, що гвалтівник був у рукавичках і тримав невеликий револьвер. Іноді його очі мимовільно рухалися з боку в бік — дівчина впізнала ознаки захворювання, відомого як ністагм. Чоловік прикував її наручниками до внутрішнього боку дверцят у її власному авто, а тоді відвіз до безлюдної місцини за містом і там згвалтував. Після цього він сказав: «Якщо звернешся в поліцію, не описуй моїх прикмет. Довідаюся з газет, що ти не втримала язика за зубами, — пришлю когось розібратися з тобою». І він занотував кілька імен і адрес із її записника, мовби демонструючи серйозність своїх намірів.

Донна Вест, невисока пухкенька медсестричка, розповіла, що чоловік, який на неї напав, був озброєний автоматичним пістолетом. На його руках були плями, але не від бруду, а від чогось маслянистого. Він обмовився, що його звать Філ. Багато лаявся. На ньому були затемнені окуляри, тому його очей дівчина не бачила. Він записав імена її близьких і пригрозив, щоб вона не сміла описувати його зовнішність у поліції, інакше, мовляв, «братство» скривдить її саму або її рідних. Дівчина і слідчі припустили, що так він хизувався своєю причетністю до мафії чи якогось терористичного угруповання.

Клеберг і Боксербаум помітили тільки одне суттєве розходження у прикметах гвалтівника. У першому випадку чоловік мав довгі, дбайливо доглянуті вуса. У другому — був безвусим, але його підборіддя вкривала триденна щетина.

— Певен, що він просто зголив вуса у проміжку між нападами, — посміхнувся Боксербаум.

О третій годині дня у середу, 26 жовтня, Нікі Міллер, детектив підрозділу боротьби зі статевими злочинами, заступила на вечірнє чергування у головному відділку поліції, що розташувався у середмісті Колумбуса. Вона щойно повернулася з двотижневої відпустки в Лас-Вегасі, тому почувалася бадьоро і мала свіжий вигляд. Засмага пасувала до її карих очей і золотавого волосся. Детектив Гремlich із ранкової зміни повідомив їй, що тільки-но доправив молоду жертву згвалтування до університетського шпиталю. Позаяк саме детективу Міллер доведеться надалі розплутувати цю справу, Гремlich переповів їй ті скупі подробиці, які спромігся зібрати.

Того ранку, десь о восьмій годині, Поллі Ньютон, двадцятидворічну студентку Університету штату Огайо, викрали зі студмістечка. Вона саме припаркувалася біля свого будинку і виходила з автомобіля (синього корвета, що належав її хлопцю), коли її грубо заштовхнули назад до салону. Нападник звелів дівчині їхати за місто, де вибрав усамітнене місце і вчинив над нею наругу. Потім він примусив її повернутися з ним у Колумбус, зняти готівку за двома чеками і відвезти його назад до студмістечка. Він також порадив їй зняти готівку ще за одним чеком, а тоді заборонити платіж і таким чином залишити ті гроші собі.

Оскільки Нікі Міллер була у відпустці, вона ще не читала про Університетського гвалтівника і не бачила його фотороботів. Колеги з ранкової зміни ввели її в курс справи.

«Деталі цього злочину, — написала Нікі Міллер у рапорті, — збігаються з подробицями двох викрадень і згвалтувань, розслідування яких входить до повноважень департаменту поліції при Університеті штату Огайо».

Нікі Міллер і її напарник, А. Дж. Бессел, вирушили до університетського шпиталю, щоб поговорити з жертвою.

Поллі Ньютон, дівчина з гривною рудого волосся, розповіла їм, що її кривдник нахвалявся, ніби він бізнесмен і водить «мазераті», але також веде підпільне життя в лавах «синоптиків»¹. Після того як Поллі надали необхідну медичну допомогу, вона погодилася поїхати разом зі слідчими за місто і показати, де все сталося. Проте надворі вже

смеркло і дівчина не змогла зорієнтуватися на місцевості. Врешті-решт було вирішено пошукати місце злочину наступного ранку.

Криміналісти обнишпорили машину Поллі, шукаючи відбитки пальців. Їм вдалося зняти три часткові відбитки, які, втім, були достатньо детальними, щоб у майбутньому їх можна було порівнювати з відбитками підозрюваних.

Міллер і Бессел відвезли Поллі до слідчого відділу, де за її описом поліцейський художник створив фоторобот зловмисника. Тоді Міллер попросила дівчину передивитися фотокартки всіх білих чоловіків, яких уже затримували за статеві злочини. Поллі проглянула три альбоми по сто знімків у кожному, але все намарно. О десятій вечора вона відмовилася гортати решту альбомів. На той час вона просиділа в поліції вже сім годин і була геть виснажена.

Наступного ранку, о чверть на одинадцять, слідчі ранкової зміни заїхали за Поллі Ньютон і повезли її до округу Делавер. При денному світлі вона змогла вказати їм дорогу до місця, де відбулося з'валтування. Там був ставок, на березі якого поліцейські виявили гільзи від дев'ятиміліметрових куль. Дівчина пояснила, що нападник жбурляв у воду пляшки з-під пива і стріляв по них.

Коли вони повернулися до головного відділку, Нікі Міллер саме прибула на зміну. Вона всадила Поллі у маленькій кімнатці, через коридор від столу чергового офіцера, принесла їй наступний альбом із фотографіями і вийшла, причинивши за собою двері.

А за кілька хвилин до слідчого відділу увійшов Еліот Боксербаум у супроводі Донни Вест, медсестри, що стала другою жертвою гвалтівника. Він хотів, щоб і вона теж проглянула знімки злочинців. Порадившись із Клебергом, слідчий вирішив, що першу жертву, студентку факультету оптометрії, ліпше буде задіяти у процедурі безпосереднього упізнання, якщо раптом для суду ідентифікації за фотографією виявиться замало.

Нікі Міллер знайшла для Донни місце за столом у коридорі, де вздовж стін височіли шафи з картотекою, і видала їй три альбоми.

— Святий Боже, — здивовано озвалася дівчина. — Невже вулицями справді сновигає стільки збоченців?

Боксербаум і Міллер чекали неподалік, поки Донна роздивлялася знімок за знімком. Гортаючи сторінки, вона дедалі більше дратувалася і похмурніла. Ось промайнуло знайоме обличчя — щоправда, не її кривдника, а колишнього однокласника, якого вона вчора бачила на вулиці. Дівчина нишком зиркнула на зворот фотокартки, де писалося, що того затримували за ексгібіціонізм.

— Отакої, — пробурмотіла вона. — Хто б міг подумати?

Дійшовши до середини альбому, Донна вклякла над знімком привабливого юнака з густими бакенбардами і відсутнім поглядом. Дівчина зірвалася на рівні ноги, мало не перекинувши стільця.

— Це він! Точно він! Я в цьому переконана!

Міллер попросила Донну розписатися на звороті фотокартки, а тоді за реєстраційним номером на знімку знайшла відповідну кримінальну справу і виписала звідти ім'я молодика: «Вільям С. Мілліган». Фотографія була вже давня.

Міллер вклала знімок підозрюваного ближче до кінця альбому, який іще не встигла переглянути Поллі Ньютон. Потім разом із Боксербаумом, детективом на ім'я Браш і офіцером Бесселом вона пішла до кімнатки, де залишила дівчину.

Поллі, певно, збагнула: слідчі сподіваються, що вона впізнає одну з фотокарток у цьому альбомі. Вона з особливою пильністю розглядала знімки, поволі гортаючи сторінки. Коли дівчина наблизилася до середини альбому, детектив Нікі Міллер була вже мов на голках. Якщо Поллі обере ту саму фотографію, що й Донна, особу Університетського гвалтівника можна буде вважати встановленою.

Поллі затрималася на знімку Міллігана, але зрештою рушила далі. У Міллер судомно звело м'язи. Аж раптом Поллі повернулася назад і знову прикипіла поглядом до фотографії юнака з бакенбардами.

— Оцей дуже на нього схожий, — озвалася вона. — Але важко сказати напевно.

Боксербаум не став квапитися з ордером на арешт. Донна Вест без вагань вказала на Міллігана, однак слідчого непокоїло те, що знімок був трирічної давнини. Він волів зачекати, доки перевірять відбитки пальців. Детектив Браш заніс зразки відбитків зі справи Міллігана на перший поверх, до відділу впізнання, де їх мали порівняти з відбитками, виявленими в машині Поллі.

Нікі Міллер дратувало таке зволікання. Вона вважала, що у них є цілком вагомими підстави для арешту, і хотіла якнайшвидше взяти підозрюваного під варту. Але оскільки Поллі Ньютон, жертва в її справі, не змогла з абсолютною впевненістю впізнати свого кривдника, Нікі Міллер залишалося тільки набратися терпцю. За дві години надійшов звіт криміналістів. З'ясувалося, що відбитки правого вказівного і безіменного пальців, а також правої долоні, зняті з внутрішньої поверхні скла у пасажирських дверцятах корвета, належать Міллігану. Усі відбитки достатньо хорошої якості, збіг встановлено за десятьма ознаками. Цього вистачить для суду.

Одначе Боксербаум і Клеберг вагалися. Вони хотіли остаточно в усьому впевнитися і тому подали запит на оцінку відбитків експертом-дактилоскопістом.

Нікі Міллер все ж таки вирішила порушити проти Міллігана справу за звинуваченням у викраденні, пограбуванні та зґвалтуванні. Врешті-решт, його відбитки збіглися зі знайденими в автомобілі жертви і, коли Міллер отримає ордер на арешт і доправить підозрюваного у відділок, можна буде влаштувати процедуру безпосереднього упізнання.

Боксербаум зв'язався зі своїм керівником, Клебергом, але той наполіг, щоб університетська поліція зачекала на висновок експерта. Це забере лише годину-дві, натомість вони будуть цілковито переконані у слушності своїх підозр. О восьмій вечора незалежний експерт підтвердив, що відбитки належать Міллігану.

— Гаразд, я порушую справу за звинуваченням у викраденні, — оголосив Боксербаум. — Це єдиний злочин, скоєний ним на території студмістечка, де діють наші повноваження. Зґвалтування ж відбулося в іншому місці.

Він перечитав інформацію, що надійшла з відділу впізнання. Вільям Стенлі Мілліган, двадцять два роки. Уже притягався до кримінальної відповідальності. Півроку тому був достроково звільнений з виправного закладу в місті Лебанон, штат Огайо. Остання відома адреса Міллігана — Огайо, місто Ланкастер, Спрінг-стрит, будинок 933.

Міллер викликала бійців загону SWAT² і зібрала усіх у своєму відділі, щоб розробити тактику затримання. Передусім потрібно було

з'ясувати, скільки ще осіб перебуває в одному помешканні з Мілліганом. Двоє з його жертв чули, як він називав себе терористом і найманцем, а у присутності Поллі Ньютон він стріляв із пістолета. Було вирішено вважати його озброєним і особливо небезпечним.

Офіцер Крейг із загону SWAT запропонував скористатися обманним маневром. Прихопивши з собою коробку від піци «Доміно», він удасть, ніби отримав замовлення з цієї адреси, а коли Мілліган відчинить двері, Крейг спробує зазирнути до будинку. Такий план ні в кого не викликав заперечень.

Проте Боксербаума гризли сумніви щодо Мілліганової адреси. Чому б то він аж тричі за минулі два тижні їздив із Ланкастера до Колумбуса, відстань між якими становить добрячих сімдесят два кілометри, щоб когось згвалтувати? Щось тут кінці з кінцями не сходилися. Оперативна група мала вже ось-ось рушити, коли Боксербаум зняв слухавку, набрав номер довідкової служби і запитав, чи не з'являлось у них останнім часом нових записів про такого собі Вільяма Міллігана. Він вислухав відповідь і занотував адресу.

— Він змінив місце проживання і нині мешкає в будинку за номером 5673 по Олд-Лівінгстон-авеню, що в Рейнольдзбургу, — виголосив Боксербаум. — Це в десяти хвилинах їзди звідсіля, у східному напрямку. Що ж, оце вже більше схоже на правду.

Всі зітхнули з полегшенням.

О дев'ятій вечора Боксербаум, Клеберг, Міллер, Бессел і четверо офіцерів із загону SWAT розсілися по автомобілях і покотили по шосе зі швидкістю, що ледве сягала тридцяти кілометрів на годину. Світло фар не здатне було впоратися з туманом, густішого за який детективи зроду не бачили.

Першим на місце прибув загін SWAT. Замість запланованих п'ятнадцяти хвилин дорога забрала у них годину. Ще чверть години знадобилося на те, щоб розшукати потрібний будинок на звивистій, нещодавно прокладеній вулиці, де був розташований житловий комплекс «Ченінгвей». Очікуючи на появу інших членів оперативної групи, SWAT-івці поговорили з кількома сусідами Міллігана. Вікна в помешканні підозрюваного світилися.

Коли прибула решта детективів, усі почали займати свої місця згідно з планом. Нікі Міллер зачалася у внутрішньому дворі, праворуч від Мілліганових дверей, троє бійців із загону SWAT припинили на протилежному боці двору, Бессел сховався за рогом будинку, а Боксербаум і Клеберг оббігли будівлю з тилу і наблизилися до скляних розсувних дверей, що вели з будинку на задній двір.

Крейг дістав із багажника свого авто порожню коробку з-під піци і нашкрябав на ній чорним маркером: «Мілліган, Олд-Лівінгстон-авеню, 5673». Він витягнув назовні поли сорочки, щоб вони нависали над поясом джинсів, приховуючи зброю, і невимушеною ходою попростував до дверей підозрюваного. Крейг натиснув на дзвінок. Ніхто не відчинив, тож він подзвонив іще. Цього разу офіцер почув за дверима якийсь рух і напустив на себе змучений вигляд. В одній руці він тримав коробку від піци, а другою вперся собі в бік, поближче до пістолета.

Зі свого спостережного пункту біля задніх дверей будинку Боксербаум бачив мов на долоні всю вітальню, що формою нагадувала латинську літеру L. Ліворуч від вхідних дверей стояло червоне крісло. Перед великим кольоровим телевізором сидів у брунатному кріслі молодик. Інших людей у кімнаті не було. Ось молодик підвівся і поплентався відчиняти двері.

Крейг укотре натиснув на кнопку дзвінка і помітив, що хтось дивиться на нього крізь скляну панель біля дверей. Потім двері розчахнулись, і офіцер побачив перед собою вродливого юнака.

— Ось ваша піца.

— Я не замовляв піцу.

Крейг спробував зазирнути до оселі й угледів постать Боксербаума за не запнутим завісою склом задніх дверей.

— Але ж у мене вказана ця адреса. Замовлення на ім'я Вільяма Міллігана. Це ви?

— Ні.

— Хтось із цього будинку таки зателефонував і замовив піцу, — наполягав Крейг. — А ви взагалі хто будете?

— Це дім мого приятеля.

— Можна поговорити з вашим приятелем?

— Його зараз немає. — Молодик говорив повільно, безбарвним голосом.

— А де ж він? Якийсь Білл Мілліган замовив піцу на цю адресу.

— Гадки не маю. Але сусіди його добре знають. Може, вони вам щось підкажуть. А може, і піцу вони замовили.

— Не покажете, де вони живуть?

Молодик кивнув, рушив до дверей навпроти, постукав один раз, а потім і вдруге. Відповіді не було.

Крейґ кинув коробку з-під піци на долівку, витягнув пістолет і приставив дуло до потилиці підозрюваного.

— Ані руш! Я знаю, що ти і є Мілліган. — І він скував руки молодика наручниками.

Той мав геть ошелешений вигляд.

— А це ще навіщо? Я не зробив нічого поганого.

Крейґ тицьнув затриманого пістолетом поміж лопаток, водночас торсаючи його за довге волосся, мовби за віжки.

— Зайдімо-но в дім.

Крейґ заштовхав затриманого назад до помешкання, і разом із ними увійшла решта бійців загону SWAT, тримаючи зброю напоготові. Боксербаум і Клеберг обійшли будинок і приєдналися до них з головного входу.

Нікі Міллер витягла поліцейський знімок Міллігана для порівняння.

— Така сама родимка на шиї, та й обличчя один в один. Це наш хлопець.

Міллігана всадовили у червоне крісло, і Міллер зауважила, що він заціпеніло дивиться у простір перед собою, наче в якомусь трансі. А тим часом сержант Демпсі нахилився і зазирнув під крісло.

— А ось і зброя, — повідомив він і витягнув її назовні, підчепивши олівцем. — Дев'ятиміліметровий сміт-вессон.

Один зі SWAT-івців підняв сидіння брунатного крісла, що стояло перед телевизором, і почав було діставати з-під нього обійму і пластиковий пакет із набоями, проте Демпсі зупинив його:

— Стривай. У нас є ордер на арешт, але не на обшук. — Він повернувся до Міллігана. — Ти даєш згоду на огляд твого помешкання?

Мілліган далі дивився перед собою невидючим поглядом.

Поліція має право пересвідчитися, що в приміщенні немає сторонніх осіб, і для цього їй не потрібен ордер на обшук. Знаючи це, Клеберг зайшов до спальні підозрюваного. На незастеленому ліжку лежав брунатний спортивний костюм. У кімнаті був страшений рейвах, на підлозі валялася брудна білизна. Детектив зазирнув до гардеробної кімнати й побачив там не що інше, як кредитні картки Донни Вест і Керрі Драєр, складені охайним стосиком на полиці. Там же були і клаптики паперу, вирвані із записників дівчат. На столику перед дзеркалом лежали затемнені окуляри й гаманець.

Клеберг пішов шукати Боксербаума, щоб розповісти про побачене, і знайшов колегу в невеличкій обідній кімнаті, переробленій господарем під художню майстерню.

— Погляньте-но сюди. — Боксербаум вказав на велике полотно, на якому була зображена чи то якась королева, чи то інша вельможна панна, вбрана у синю, оздоблену мереживом сукню за модою вісімнадцятого століття. Сиділа ця панна за клавесином, тримаючи у руках нотні аркуші. Деталі були виписані просто приголомшливо. На картині стояв підпис — «Мілліган».

— Нічого собі, яка краса, — озвався Клеберг. Він окинув оком інші полотна, прихилені до стіни, різноманітні пензлі, тюбики з фарбами.

Боксербаум зненацька лягнув себе по лобі.

— Тепер зрозуміло, що за плями Донна Вест помітила на його руках. Він перед тим малював олійними фарбами.

Нікі Міллер, яка теж бачила картину, підійшла до підозрюваного, що й досі сидів у кріслі.

— Отже, ти все-таки Мілліган, правда?

Він звів на неї розгублений погляд і пробелькотів:

— Та ні.

— Я зауважила дуже гарне полотно у сусідній кімнаті. Воно твого пензля?

Він кивнув.

— Що ж, — усміхнулася Міллер, — робота підписана «Мілліган».

До них приєднався Боксербаум.

— Білле, мене звуть Еліот Боксербаум. Я з департаменту поліції при Університеті штату Огайо. Поговориш зі мною?

Юнак не відповів. У нього не спостерігалося тих мимовільних судомних порухів очей, про які згадувала Керрі Драєр.

— Хтось уже зачитав йому права? — запитав Боксербаум. Не почувши ствердної відповіді, слідчий витягнув із кишені картку зі стандартним текстом і зачитав його вголос. Він хотів зробити все як належить. — Проти тебе висуваються звинувачення у викраденні трьох дівчат зі студмістечка, Білле. Ти нічого не бажаєш сказати щодо цього?

Мілліган отетеріло подивився на детектива.

— Та що ж це коїться? Я заподіяв комусь шкоду?

— Ти сказав дівчатам, що інші люди можуть їх скривдити. Хто ці люди?

— Я сподіваюсь, я нікому не зашкодив.

Мілліган зиркнув на одного з офіцерів, який саме збирався увійти до спальні, і попередив:

— Там є коробка. Не гепніть по ній, бо все злетить у повітря.

— Вибухівка? — рвучко запитав Клеберг.

— Так... Отам.

— Покажеш її мені?

Мілліган повільно підвівся і посунув до спальні. Спинившись у дверях, він мотнув головою в напрямку невеличкої картонної коробки, що стояла на підлозі біля столика з дзеркалом. Клеберг залишився поруч із Мілліганом, а Боксербаум пішов обстежити коробку зблизька. Решта офіцерів з'юрмиласть у дверях позаду Міллігана. Боксербаум опустився навколішки біля коробки. Під відкритою накривкою виднілися дроти і щось, що скидалося на годинниковий механізм.

Боксербаум позадкував із кімнати і звернувся до сержанта Демпсі:

— Краще викличте саперів і пожежників. А ми з Клебергом доправимо Міллігана до відділку.

Клеберг був за кермом службового автомобіля університетської поліції. На передньому пасажирському сидінні вмовився Роквел, один із бійців загону SWAT. Боксербаум розташувався на задньому сидінні, поруч із Мілліганом. Той і досі відмовлявся відповідати на будь-які запитання щодо згвалтувань. Він тільки хилився вперед, що було не вельми зручно робити із закутими за спиною руками, і бурмотів

позбавлені логічної послідовності фрази, на зразок «мій брат Стюарт помер» і «я ж нікому не заподіяв шкоди?».

— Ти зустрічав раніше когось із тих дівчат? — запитав у нього Боксербаум. — Може, медсестру?

— Моя мати — медсестра, — промимрив Мілліган.

— Скажи, чому ти для пошуку жертв обрав саме територію студмістечка?

— По мою душу скоро прийдуть німці...

— Давай поговоримо про те, що трапилося, Білле. Що тебе спровокувало? Це було довге чорняве волосся тієї медсестри?

Мілліган глипнув на нього.

— Якийсь ви дивний, — сказав він.

Після цього, знову втупившись у простір відсутнім поглядом, він додав:

— Якщо про це довідається моя сестра, вона мене зненавидить.

Боксербаум капітулював.

Вони прибули до головного відділку поліції, увійшли через чорний вхід і відвели свого бранця на третій поверх, до кімнати для роботи із затриманими. Залишивши його там, Боксербаум і Клеберг пішли до сусіднього кабінету — допомагати Нікі Міллер із підготовкою паперів, на підставі яких можна було б отримати ордер на обшук.

За півгодини до півночі офіцер Бессел повторно зачитав Мілліганові його права і запитав, чи той не хоче підписати офіційну відмову від права зберігати мовчання і права на присутність адвоката. Мілліган тільки лупав на нього очима.

Нікі Міллер чула, як Бессел йому втовкмачував:

— Слухай, Білле, ти з'валтував трьох жінок, і ми хочемо, щоб ти почав говорити.

— Я таке зробив? — запитав Мілліган. — Я когось скривдив? Якщо так, мені дуже прикро.

Після цього Мілліган більше не пускав ані пари з вуст.

Бессел відвів затриманого на четвертий поверх, де повинні були його сфотографувати і взяти у нього відбитки пальців.

Співробітниця поліції у формі підвела голову, коли вони зайшли до кімнати. Бессел ухопив Міллігана за руку, аби розпочати процедуру

дактилоскопії, але той зненацька відсахнувся, ніби дотик Бессела нажахав його до смерті, і сховався за спину жінки-поліцейського.

— Його щось налякало, — мовила вона. Повернувшись до сполотнілого юнака, який тремтів усім тілом, вона заговорила з ним лагідно, мов із дитиною. — Нам потрібно взяти у тебе відбитки пальців. Ти розумієш, про що я кажу?

— Я не... не хочу, щоб він мене торкався.

— Гаразд, — відповіла жінка. — Давай це зроблю я. Згода?

Мілліган закивав і дозволив їй провести дактилоскопію. Після того як відбитки і фотографії були готові, Бессел провів молодика до камери попереднього утримання.

Коли всі папери для отримання ордеру на обшук були готові, Нікі Міллер зателефонувала до судді Веста. Вислухавши наведені нею докази і взявши до уваги нагальність справи, суддя сказав, що Міллер може заїхати до нього додому, і о двадцять хвилин на другу ночі підписав ордер. Міллер одразу ж поїхала до житлового комплексу «Ченінгвей», долаючи туман, який став іще більш непроглядним.

Вона викликала виїзну бригаду криміналістів. Ті прибули о чверть на третю. Міллер продемонструвала ордер на обшук, і криміналісти обнишпорили оселю підозрюваного, склавши перелік вилучених звітти речових доказів:

СТОЛИК: 343 долари готівкою, сонцезахисні окуляри, наручники і ключ до них, гаманець, два посвідчення особи — одне на ім'я Вільяма Сімза, інше — Вільяма Міллігана, квитанція на ім'я Донни Вест.

ГАРДЕРОБНА: кредитні картки Master Charge на імена Донни Вест і Керрі Драєр, медична перепустка Донни Вест, фотокартка Поллі Ньютон, автоматичний пістолет двадцять п'ятого калібру «Танфольйо Джузеппе» моделі А.Р.М.І. і п'ять набоїв до нього.

СТОЛИК ПЕРЕД ДЗЕРКАЛОМ: клопоть паперу з іменем і адресою Поллі Ньютон і сторінка з її нотатника.

УЗГОЛІВ'Я ЛІЖКА: складаний ніж, два пакети з якимось порошком.

КОМОД: телефонний рахунок на ім'я Міллігана, кобура від сміт-вессона.

ПІД ЧЕРВОНИМ КРИСЛОМ: пістолет сміт-вессон дев'ятиміліметрового калібру, обойма і шість набоїв.

ПІД СИДІННЯМ БРУНАТНОГО КРИСЛА: обойма з п'ятнадцятьма набоями і ще п'ятнадцять набоїв у пластиковому пакеті.

Повернувшись до головного відділку поліції, Нікі Міллер віднесла речові докази до секретаря суду, поставила їх на облік і здала до сховища доказів.

— Того, що тут є, цілком вистачить для суду, — промовила вона.

Мілліган скорчився в кутку тісної камери, тремтячи, мов у пропасниці. Раптом він здавлено схлипнув і зомлів. За хвилину він розплющив очі і приголомшено витріщився на стіни, туалет і нари.

— О, Господи, знову! — вигукнув він. — Ні, тільки не це!

Мілліган сів на підлогу і втупився вперед невидючим поглядом. А потім він помітив у кутку тарганів. Його очі на мить зробилися скляними, а тоді вираз його обличчя геть змінився. Він склав ноги по-турецькому, нахилився вперед, сперши підборіддя на руки, і став із дитячою усмішкою спостерігати за тим, як таргани бігають колами.

¹ «Синоптики» — ліворадикальне угруповання, що діяло у США у 1969—1977 роках. «Синоптики» протестували проти війни у В'єтнамі. Організували кілька вибухів, зокрема у будівлях Капітолію і Пентагону. (Тут і далі прим. пер., якщо не вказано інше.)

² Підрозділи швидкого реагування у поліції США. Використовуються в операціях із підвищеним ризиком.

(2)

Коли за кілька годин по Міллігана прийшли, щоб перевезти його до іншого місця утримання, той не спав. Його прикували наручниками до дебелого чорношкірого чолов'яги, після чого довгу вервечку в'язнів повели через вестибюль, униз сходами і через задні двері на автостоянку. Там очікував фургон, який мав доправити їх до в'язниці округу Франклін.

Фургон вкотився до центру Колумбуса і під'їхав до футуристичної цитаделі, яка здіймалася у самому серці міста. Перші два її поверхи мали грубезні бетонні стіни й були цілковито позбавлені вікон. Від третього поверху і вище ця споруда мала вигляд сучасного офісного центру. Чільне місце у внутрішньому дворі в'язниці займав пам'ятник Бенджаміну Франкліну.

Фургон звернув на доріжку позаду будівлі й зупинився перед гаражними воротами з гофрованої сталі. З цього ракурсу було помітно, що в'язниця сполучена з іншою, ще вищою спорудою — судом округу Франклін.

Ворота зі скреготом поповзли вгору. Фургон заїхав досередини, і ворота позаду нього зачинилися. Закутих у наручники в'язнів повели до тамбура на вході до в'язниці, що мав з обох кінців сталеві двері. Але одного в'язня бракувало: Мілліган примудрився позбавитися наручників і досі сидів у фургоні.

— Ану, вилазь звідтіля, Міллігане! — гаркнув офіцер. — Що це ти, окаянний падлючий збоченцю, виробляєш?

Той чорношкірий чоловік, до якого Мілліган раніше був прикутий, квапливо заторохтів:

— Я нічо' не робив! Христом Богом присягаюся, він просто взяв і вислизнув із кайданків.

Двері в'язниці з шипінням відчинилися, і шістьох арештантів заштовхали у прохід між вхідними дверима і ґратами. За ґратами починався контрольний центр — там стояли телемонітори й комп'ютерні термінали і працювали десятки службовців обох статей у чорних сорочках і сірих штанях та спідницях. Коли за в'язнями

зачинилися вхідні двері, попереду відімкнулася ґратчаста брама, і їх провели всередину. Повсюди у приміщенні сновигали «чорні сорочки» і лунав цокіт клавіш комп'ютерних терміналів. На вході молода жінка простягнула Міллігану брунатний конверт із цупкого паперу і проінструктувала:

— Здати коштовні речі — персні, годинники, прикраси, гаманець.

Коли Мілліган дістав усе з кишень, вона забрала у нього куртку, промацала підкладку і передала службовцю зі сховища особистих речей.

Міллігана знову обшукали, цього разу більш ретельно, а тоді новоприбулих ув'язнених помістили до тимчасової камери, де ті мали чекати, поки їх зареєструють і візьмуть у них відбитки пальців. Крізь маленьке квадратне віконце у дверях за ними спостерігали пильні очі. Чорношкірий здоровань тицьнув Міллігана ліктем у бік і проказав:

— То ти в нас крутелик, ге? Скинув тамті кайданки. Мо', ти нас і звідси витягнеш?

Мілліган подивився на нього спантеличено.

— Не дрочися так із поліцаїв, — продовжив той. — Вони тебе зіб'ють на квасне яблуко. Я знаю, що кажу, бо в буцегарні був багацько разів. А тебе вже кидали за ґрати?

Мілліган кивнув.

— Тому мені тут і не подобається. Я мушу звідси вирватися.

(3)

Коли в офісі громадського захисту, що був у кварталі від в'язниці, задзвонив телефон, старший юрист Гері Швайкарт, довготелесий тридцятирічний бородань, саме розкурював люльку. Телефонував Рон Редмонд, один із молодших юристів офісу.

— Я тут дещо почув, поки стирчав у муніципальному суді, — почав Редмонд. — Минулої ночі поліція схопила Університетського гвалтівника, і його щойно привезли до тюрми округу Франклін. За хлопа призначили заставу в півмільйона доларів. Пошли когось до в'язниці, нехай нададуть йому попередню правову допомогу.

— У конторі зараз, окрім мене, ані душі, Роне. Тримаю оборону сам-один.

— Розумієш, уже пішов розголос, і невдовзі тут усе аж кишітиме писаками із «Сітізен Джорнал» і «Диспетч». Нутром чую, що поліція чинитиме неабиякий тиск на хлопця.

У справах про тяжкі злочини завжди існувала імовірність, що поліція після арешту продовжить копати під затриманого, тому Гері Швайкарт узяв за звичку в таких випадках одразу посилати кого-небудь із адвокатів до окружної в'язниці. А це був не якийсь там пересічний арешт. Довкола злочинів Університетського гвалтівника преса здійняла стільки галасу, що для поліції Колумбуса стало справою честі конче їх розкрити. Швайкарт припускав, що слідчі напосідатимуть на підозрюваного, наче згряя гончаків, аби видобути зізнання. Захистити його права буде ой як нелегко.

Швайкарт вирішив заскочити до в'язниці округу Франклін і перемовитися кількома словами з арештантом. Відрекомендуватися, пояснити, що він — громадський захисник, і попередити, щоб ув'язнений не говорив ні з ким, окрім свого адвоката.

Швайкарта впустили до в'язниці саме тієї миті, коли двоє поліцейських провели Міллігана крізь тамбур і передали з рук у руки черговому сержантові. Швайкарт попрохав дозволу швиденько поговорити з Мілліганом.

— Кажуть, я багато чого накоїв, але я не маю про це жодного уявлення, — жалівся той. — Я нічогосінько не пам'ятаю. По мене раптом прийшли, і...

— Слухай, — урвав його Швайкарт, — я поки що просто зайшов познайомитися. Багатолюдний коридор — не найкраще місце для того, щоб обговорювати подробиці справи. За день-другий ми зустрінемося для приватної розмови.

— Але я нічого не пам'ятаю. У мене вдома знайшли всі ті речі, і...

— Цить! Більше нічого не кажи. Тут і стіни мають вуха. Коли тебе відведуть нагору, будь обачним. Поліція має у своєму арсеналі безліч хитрощів. Ні з ким не балакай, навіть із іншими в'язнями — серед них трапляються підсадні. Не бракує і донощиків, які збирають інформацію, а потім за гроші передають кому слід. Якщо сподіваєшся на неупереджений суд, тримай рота на замку.

Мілліган сіпав головою, тер щоку і повсякчас поривався вибовкати подробиці справи. Насамкінець він пробелькотів:

— Оголосіть, що я не визнаю свою провину. Гадаю, я схибнувся.

— Що ж, побачимо, — відповів Швайкарт. — Але тут обговорювати цього не можна.

— А можна, щоб моєю справою займалася жінка-адвокат?

— Є в нас одна жінка-адвокат. Я подивлюся, чи вийде її залучити.

Швайкарт спостерігав, як офіцер забрав Міллігана і повів перевдягатися з повсякденного одягу в блакитну робу. Цей колір в окружній в'язниці вирізняв арештантів, затриманих за скоєння тяжких злочинів. Непросто буде працювати з цим юнаком — він мовби суцільний оголений клубок нервів. Та й від злочинів хлопець фактично не відкараскувався, тільки повторював як заведений, що нічого не пам'ятає. Це було нетипово. Проте Швайкарт міг собі тільки уявити, який лемент здійметься у пресі, якщо захист оголосить, ніби дії Університетського гвалтівника спричинила душевна недуга.

Залишивши позаду будівлю окружної в'язниці, юрист купив примірник «Колумбус Диспетч» і на першій же шпальті побачив статтю під такою назвою:

«ПОЛІЦІЯ ВЗЯЛА ПІД ВАРТУ ПІДОЗРЮВАНОВОГО В УНІВЕРСИТЕТСЬКИХ ЗГВАЛТУВАННЯХ»

У статті йшлося про те, що двадцятишестирічна студентка, яка майже два тижні тому стала жертвою наруги, візьме участь у поліцейській процедурі впізнання, де їй буде потрібно вибрати свого кривдника з-поміж інших осіб. А увінчував статтю знімок Міллігана з чітко вказаним прізвищем.

Повернувшись до контори, Швайкарт обдзвонив решту місцевих газет із проханням не публікувати фотографію підозрюваного, бо це може вплинути на об'єктивність призначеної на понеділок процедури впізнання. У газетах йому дали рішучу відсіч. Якщо, мовляв, така фотокартка потрапить їм до рук, вона негайно піде у друк. Адвокат почухав люлькою бороду і взяв слухавку, плануючи зателефонувати додому і попередити дружину, що запізниться на вечерю.

— Гей, — пролунало з дверей кабінету, — ти зараз схожий на ведмедя, котрого заскочили на тому, що він увіпхав носа до вулика.

Швайкарт підвів голову і побачив усмінене обличчя Джуді Стівенсон.

— Он як? — прогуркотів, кладучи слухавку і всміхаючись у відповідь. — А вгадай-но, хто нещодавно попросив, щоб ти захищала його в суді?

Дівчина відкинула довге чорняве волосся з обличчя, відкривши родимку на лівій вилиці. Її карі очі дивилися на колегу запитально.

Той підсунув до неї газету, тицьнувши пальцем у знімок і назву передовиці, і тісний кабінетик сповнився його гортанним сміхом.

— Процедура впізнання відбудеться в понеділок. Мілліган просив, щоб його адвокатом була жінка. Отже, саме тобі дістається Університетський гвалтівник.

(4)

Коли у понеділок, 31 жовтня, Джуді Стівенсон прибула до поліцейського відділку, годинник показував за чверть десяту ранку. Міллігана завели до приміщення, і вона побачила, який розпачливий і нажаханий вигляд він має.

— Я з офісу громадського захисту, — пояснила Джуді. — Гері Швайкарт казав, що ти просив жінку-адвоката, тож я представлятиму твої інтереси в парі з ним. А тепер спробуй заспокоїтися. Ти маєш такий вигляд, ніби зараз геть розклеїшся.

— У п'ятницю мій наглядовий офіцер з програми умовного звільнення приніс мені оце. — І Мілліган простягнув адвокату складений аркуш.

Вона розгорнула папірець і виявила, що це ордер, виданий Комітетом з питань умовно-дострокового звільнення. В ордері йшлося про необхідність утримувати Міллігана під вартою й повідомити його про те, що у в'язниці округу Франклін буде проведено попереднє слухання щодо порушення ним правил умовного звільнення. Джуді Стівенсон усвідомила: оскільки при затриманні Міллігана поліція знайшла в будинку зброю, його умовно-дострокове звільнення можуть скасувати і хлопця негайно запроторять назад до в'язниці міста Лебанон, що поблизу Цинциннаті, де йому й доведеться очікувати на суд.

— Слухання відбудеться аж наступної середи, — сказала вона. — Ми з'ясуємо, чи можна зробити так, аби тебе нікуди не переводили. Я б воліла, щоби ти залишався в Колумбусі, де у нас зі Швайкартом буде змога з тобою спілкуватися.

— Я не хочу знову потрапити до Лебанона.

— Ну ж бо, не варто так хвилюватися.

— Я не пам'ятаю, як накоїв усе те, в чому мене звинувачують.

— Ми поговоримо про це пізніше. А зараз тобі лише треба постояти на ось тому підвищенні. Впораєшся?

— Гадаю, так.

— Зачеши волосся назад, аби твоє обличчя було добре видно.

Офіцер поліції підвів його до помосту, на якому вже вишикувалися інші чоловіки. Міллігана поставили другим у ряду.

Для впізнання було запрошено чотирьох осіб. Донну Вест, медсестричку, яка ідентифікувала Міллігана за знімком, заздалегідь попередили, що її присутність не знадобиться, тож вона собі подалася до Клівленда з нареченим. Цинтія Мендоза, касирка із супермаркету «Крогер»³, яка видала підозрюваному готівку за одним із чеків, не змогла впізнати Міллігана, вказавши натомість на чоловіка під номером три. Жінка, на яку було вчинено напад іще у серпні й за інших обставин, сказала, що другий номер начебто скидається на її кривдника, проте вона не може стверджувати напевно. Керрі Драєр пояснила, що їй важко впізнати нападника без вусів, але риси чоловіка під номером два здаються їй знайомими. Поллі Ньютон упевнено вказала на Міллігана.

З листопада суд присяжних висунув проти Міллігана звинувачення у трьох викраденнях, трьох пограбуваннях за обтяжливих обставин і чотирьох зґвалтуваннях. Усе це були злочини першого ступеню, і кожний окремий пункт звинувачення міг потягнути за собою ув'язнення строком від чотирьох до двадцяти п'яти років.

Офіс прокурора нечасто самотужки призначав конкретних обвинувачів, навіть на гучні справи про вбивство. За усталеною процедурою голова відділу тяжких злочинів за два-три тижні до суду навмання обирає одного зі старших обвинувачів. Однак цього разу окружний прокурор Джордж Сміт викликав двох своїх найліпших людей і пояснив, що справа Університетського гвалтівника отримала широкий розголос у пресі, здійнявши хвилю громадського обурення. Окружний прокурор хотів, аби саме ці двоє виступили обвинувачами у резонансній справі і домоглися суворого вироку.

Террі Шерманові було тридцять два роки. Це був кучерявий брюнет із хвацькими генеральськими вусами, котрий уславився своєю невблаганністю у справах про статеві злочини і любив нахвалятися, що не програв іще жодного судового процесу над гвалтівниками. Прочитавши матеріали справи, він реготнув:

— Вважайте, вирок уже в нас у кишені. До ордерів не підкопаєшся. Цей хлопець у нас на гачку. Адвокатам немає на що сподіватися.

Бернард Залиг Явич, тридцятип'ятирічний кримінальний обвинувач, учився на юридичному факультеті того ж вишу, що й Джуді Стівенсон та Гері Швайкарт, і добре їх знав, хоча сам був на два курси старший. Гері свого часу починав як його помічник — перш ніж перейти до прокурорського офісу, Явич упродовж чотирьох років працював у захисті. Він погодився з оцінкою Шермана: з погляду обвинувачення ця справа видається однією з найпростіших, які він будь-коли бачив.

— Видається? — здивувався Шерман. — Речові докази, відбитки пальців, результати упізнання — все нам на руку! Запевняю тебе, його адвокати нічого не зможуть удіяти.

За кілька днів Шерман мав із Джуді розмову, під час якої вирішив одразу розставити всі крапки над «і».

— У справі Міллігана ми не йтимемо на жодні поблажки. Хлопець у нас у кулаці, і ми будемо наполягати на максимальному терміні ув'язнення. У вас немає шансів.

Але Берні Явич напружено розмірковував. Йому, колишньому громадському захисникові, неважко було уявити, що він зробив би, опинившись на місці Джуді й Гері.

— Існує одна лазівка, якою вони можуть скористатися: подати клопотання про визнання свого підзахисного неосудним.

Шерман тільки посміявся.

Наступного дня Вільям Мілліган здійснив спробу вкоротити собі віку, розтросивши череп об стіну камери.

— Якщо так і далі піде, він до суду не дотягне, — озвався Гері Швайкарт до Джуді Стівенсон, отримавши цю звістку.

— Не думаю, що він здатен витримати суд, — відповіла напарниця. — Я гадаю, ми повинні пояснити судді, що психічний стан нашого клієнта унеможлиблює його співпрацю із захистом.

— Хочеш, аби Міллігана оглянув мозкоправ?

— Я вважаю, що це необхідно.

— Боже милосердний, — кинув Гері. — Я вже бачу газетні заголовки.

— До дідька заголовки! Щось із цим хлопчиною не гаразд. Не знаю, в чому річ, але ти й сам помітив, що за кожної зустрічі він поводить

мовби зовсім інша людина. І коли він каже, що не пам'ятає з'валтувань, я йому вірю. Його потрібно обстежити.

— І за чий же це кошт?

— У нас є свій фонд, — відповіла Джуді.

— Авжеж, і там валяються зайві мільйони.

— Та годі тобі, огляд у психолога нам точно по кишені.

— Що ж, сповісти суддю, — пробуркотів Гері.

Коли суддя погодився відкласти розгляд справи, щоби Вільяма Міллігана міг тим часом обстежити психолог, Гері Швайкарт зосередив увагу на слуханні Комітету з питань умовно-дострокового звільнення, що мало відбутися у середу, о пів на дев'яту ранку.

— Мене відішлють назад до Лебанона, — сказав Мілліган.

— Я зроблю все, щоб цього не сталося, — відповів Гері.

— У мене вдома знайшли пістолети, а однією з умов мого звільнення було те, що я не маю права купувати, зберігати чи використовувати холодну і вогнепальну зброю.

— Воно-то так, — відказав Гері. — Але якщо ми збираємося захищати тебе в суді, нам треба затримати тебе в Колумбусі, де ми зможемо з тобою тісно співпрацювати. Недобре буде, якщо тебе спровадять до в'язниці в Лебаноні.

— То що ж ви збираєтеся робити?

— Залиш цей клопіт мені.

Мілліган усміхнувся. У його очах з'явився вогник наснаги — Гері вперше його таким бачив. Юнак поводився невимушено, приязно, майже безтурботно. Він навіть пожартував кілька разів. Ніщо в цьому молодикові не нагадувало той клубок нервів, яким він постав перед адвокатом під час першої зустрічі. Можливо, працювати з ним буде не так важко, як Гері спершу думав.

— Ну, все, — промовив Гері. — Тримайся.

Він провів Міллігана до зали засідань, де члени Комітету з питань умовно-дострокового звільнення вже роздавали присутнім копії рапорту, поданого наглядом офіцером Міллігана, і письмові свідчення сержанта Демпсі, в яких ішлося про те, що під час арешту Міллігана в його помешканні було виявлено сміт-вессон дев'ятиміліметрового калібру та ще напівавтоматичний пістолет двадцять п'ятого калібру з п'ятьма набоями в обоймі.

— Скажіть-но мені, панове, — почав Швайкарт, погладжуючи бороду, — чи робилися тестові постріли з цієї зброї?

— Ні, — відповів голова слухання, — однак це справжня зброя, з набоями.

— Якщо на практиці не доведено, що ці пістолети здатні випустити кулю, то які є підстави вважати їх справжньою зброєю?

— Що ж, нехай. Тестові постріли будуть здійснені наступного тижня. Гері ляснув по столі долонею.

— А я наполягаю, щоби ви ухвалили рішення або сьогодні, або вже після закінчення судового процесу. То що скажете, це вогнепальна зброя чи пугачі? Як на мене, ви не довели, що це зброя. — І він обвів поглядом усіх присутніх.

Голова слухання кивнув.

— Панове, я вважаю, що єдиний вихід — це відкласти слухання доти, доки не буде достеменно з'ясовано, чи справжня це зброя.

Наступного ранку, о чверть на одинадцятку, наглядовий офіцер приніс Міллігану цидулку, де писалося, що слухання з приводу скасування його умовно-дострокового звільнення відбудеться 12 грудня 1977 року на території виправного закладу міста Лебанон. Присутність Міллігана не обов'язкова.

Джуді прийшла поговорити з Мілліганом про речові докази, знайдені в його оселі.

— Ви думаєте, що то все я накоїв, правда? — запитав Мілліган, і в його очах вона побачила відчай.

— Байдуже, що я думаю, Біллі. Є докази, і ми мусимо якось дати їм раду. Треба підготувати пояснення того, як до тебе потрапили всі ті речі.

Вона помітила, що його погляд скляніє. Здавалося, він віддаляється від неї, замикаючись у собі.

— Немає значення, — зронив він. — Усе це більше не має значення.

Наступного дня вона отримала листа, написаного на жовтому юридичному бланку в лінійку:

Дорога пані Джуді,

я пишу цього листа, бо іноді не можу висловити вголос те, що я відчуваю, а мені більше за все на світі хочеться, щоб Ви мене зрозуміли.

Перш за все я хочу подякувати Вам за те, що Ви для мене зробили. Ви дуже добра і мила людина, і Ви доклали всіх зусиль, щоб мені допомогти. Хіба можна просити більшого?

Тепер Ви зможете з чистим сумлінням викинути мене з голови. Скажіть у своїй конторі, щоб не посилали інших адвокатів. Мені тепер узагалі не потрібен адвокат.

Якщо вже навіть Ви вірите у мою провину, я таки винен. Мені лише того і треба було — знати напевно. Я все своє життя тільки те й робив, що завдавав болю і страждань тим, кого люблю. Проблема в тому, що я не можу це припинити, бо не контролюю себе. Якщо мене кинуть за ґрати — стане тільки гірше, як минулого разу. А мозкоправи мені не допомагають, бо не можуть зрозуміти, що зі мною не так.

Мені самому доведеться спинити все це. Я втратив надію, і мені вже до всього байдуже. Чи не зробите Ви мені одну останню послугу? Зателефонуйте мамі чи Кеті і скажіть, аби не приїжджали більше. Я нікого не хочу бачити, а вони тільки марнуватимуть пальне. Але я їх дуже-дуже люблю й за все прошу пробачення. Ви — найкращий адвокат з усіх, кого я знаю, і я ніколи не забуду Вашу доброту. Прощайте.

Біллі

Того вечора черговий сержант зателефонував Швайкартові додому.

— Ваш клієнт знову намагався накласти на себе руки.

— Господи всемогутній! Що він утнув цього разу?

— Ви не повірите, але нам доведеться додати до звинувачень псування державного майна. Він розтрощив унітаз у своїй камері й розтяв собі зап'ястки гострим уламком порцеляни.

— От холера!

— Я вам іще дещо скажу, раднику. З вашим клієнтом точно щось химерне коїться. Унітаз він розтрощив ударом кулака.

[3](#) Велика мережа супермаркетів у США. За розмахом поступається хіба що «Волмарту».

(5)

Швайкарт і Стівенсон проігнорували Мілліганового листа, в якому той звільняв їх, і щоденно навідували свого підопічного у в'язниці. Офіс громадського захисту виділив кошти на психологічну експертизу. 8 і 13 січня 1978 року лікар Вілліс К. Дрискол, клінічний психолог, провів із Мілліганом низку тестів.

Тест на IQ видав результат у 68 балів, але Дрискол зауважив, що показник занижений через те, що Мілліган перебуває у стані депресії. У звіті лікар діагнував у Міллігана гостру шизофренію.

Він страждає на сильний розлад ідентичності, його уявлення про межі власного «я» надзвичайно розмиті. У нього спостерігається викривлене сприйняття відстані, що притаманно шизофренікам. Його здатність відокремлювати себе від довкілля вкрай обмежена. [...] Він чує голоси, що спонукають його до різних дій і верещать на нього, якщо він їм не кориться. Мілліган вірить, що ці голоси належать людям, котрі вилізли з пекла, щоб його мордувати. Він також розповідає про хороших людей, які часом перебирають на себе контроль над його тілом, аби здолати поганих. [...] На мою думку, пан Мілліган у теперішньому стані не спроможний подбати про свої інтереси. Також він не спроможний налагодити адекватний зв'язок із дійсністю, щоб зрозуміти суть подій, що відбуваються довкола нього. Я наполегливо раджу, щоб цю людину госпіталізували для подальшого обстеження і, найімовірніше, лікування.

Перша сутичка між обвинувачами і захисниками сталася 19 січня, коли Стівенсон і Швайкарт ознайомили суддю Джея К. Флаверса зі звітом лікаря на доказ того, що їхній клієнт не здатен захищатися в суді. Суддя сказав, що видасть ордер на обстеження підсудного у відділі судової психіатрії при Південно-західному громадському центрі психічного здоров'я, що у Колумбусі. Гері та Джуді стривожилися, бо

Південно-західний центр у більшості випадків підтримував обвинувачення.

Гері наполягав, щоб уся інформація, зібрана судовими психіатрами під час обстеження, отримала статус конфіденційної і не могла бути використана проти їхнього клієнта за жодних обставин. Шерман і Явич на це не пристали. Тоді громадські захисники пригрозили, що переконують Міллігана взагалі нічого не розповідати психіатрам із Південно-західного центру. Суддя Флаверс був на волосину від того, щоб накласти на них санкції за неповагу до суду.

Врешті-решт сторони пішли на компроміс: обвинувачі погодилися використовувати ті факти, що можуть інкримінувати Міллігану і про які той обмовиться під час обстеження у психологів, тільки в тому разі, якщо підсудний сам вийде на трибуну для свідків, аби виступити на свій захист. Часткова перемога — це все-таки ліпше, ніж узагалі ніякої. Захисники вирішили ризикнути і дозволити судовим психіатрам Південно-західного центру поспілкуватися з Мілліганом на таких умовах.

— Непогана спроба, — сказав, підсміюючись, Шерман, коли всі вони вийшли з кабінету судді Флаверса. — Видно, що ви вже хапаєтеся за соломинки. Але це вам не допоможе. Я й досі вважаю, що ми тримаємо цю справу в кулаці.

Щоб запобігти черговим спробам самогубства, Міллігана перевели до одиночної камери у в'язничному лазареті й надягли на нього гамівну сорочку. Того ж вечора медбрат Рас Гілл зайшов перевірити стан в'язня і не повірив своїм очам. Він викликав сержанта Вілліса, чергового вечірньої зміни, і показав йому Міллігана крізь ґрати. Вілліс від подиву аж рота роззявив. В'язень вислизнув із гамівної сорочки, поклав її собі під голову, наче подушку, і солодко спав.

РОЗДІЛ 2

(1)

Перша бесіда Міллігана зі спеціалістом Південно-західного центру відбулася 31 січня 1978 року. Психологом виявилася Дороті Тернер, тендітна жіночка із сором'язливим, майже боязким виразом обличчя. Коли сержант Вілліс увів Міллігана до кімнати, вона звела погляд.

Перед нею був привабливий юнак понад метр вісімдесят на зріст, одягнений у блакитну тюремну робу. У нього були вуса й довгі бакенбарди, але його очі були очима наляканої дитини. Побачивши її, він було здивувався, проте вмовився на стільці навпроти неї, склав руки на колінах і всміхнувся їй.

— Пане Міллігане, — почала вона, — мене звать Дороті Тернер. Я приїхала сюди з Південно-західного громадського центру психічного здоров'я, щоб поставити вам кілька запитань. Де ви зараз мешкаєте?

Він озирнувся довкола і мовив:

— Тут.

— Назвіть ваш номер соціального страхування.

Юнак насупився й надовго замислився, роздивляючись підлогу, жовті бетонні стіни і бляшану попільничку на столі. Він прикусив ніготь, а потім почав вивчати задирки на пальцях.

— Пане Міллігане, — знову звернулася до нього жінка, — я зможу вам допомогти, тільки якщо ви зі мною співпрацюватимете. Аби я могла зрозуміти, що з вами діється, ви маєте відповідати на мої запитання. Тож який ваш номер соціального страхування?

— Я не знаю, — стенув плечима юнак.

Вона зазирнула до своїх нотаток і зачитала вголос цифри.

Співрозмовник похитав головою.

— Це не мій. Напевно, це номер Біллі.

Вона рвучко підвела голову.

— А ви ж хіба не Біллі?

— Хто, я? Та ні, — відповів той.

— Стривайте-но, хто ж ви, як не Біллі? — спохмурніла вона.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ